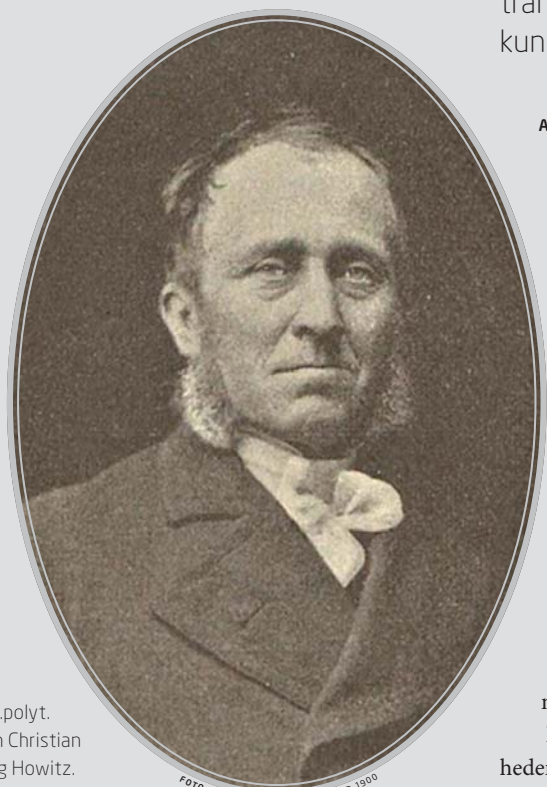

INNOVATIV INGENIØR BRINGER LYS OVER LAND

I starten af 1800-tallet var land og by indhyllet i mørke, når solen gik ned om aftenen. Selv om man mange steder havde tranlamper i gaderne eller selv medbragte en håndlampe, kunne det være svært at se, hvor og i hvad man trådte!

Cand.polyt.
Johan Christian
Georg Howitz.

FOTO FRA INGENIØREN 13. OKTOBER 1900

ANNETTE BUHL SØRENSEN >

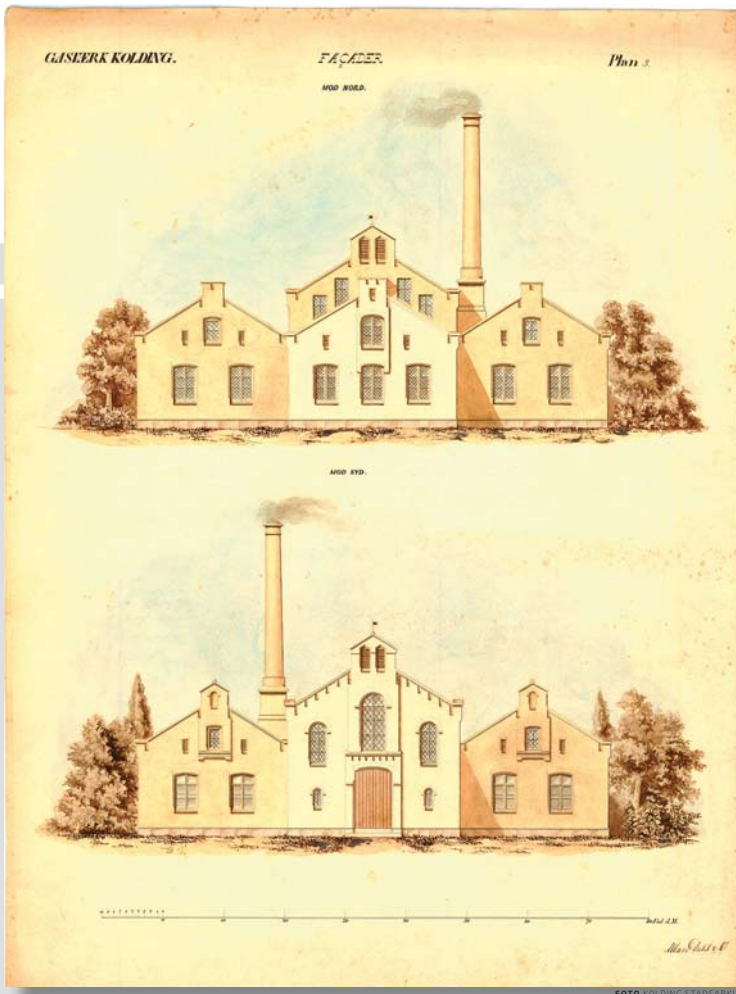
Lyset skulle dog i løbet af de følgende 50 år fortrænge mørket i byerne. I 1812 blev det første gasværk bygget i London, og i 1815 udviklede en københavnsk blikkenslager først et minigasværk i Købmagergade og kort efter også et i Bredgade, så bl.a. Amalienborg kunne blive oplyst med gas.

Gassen skulle i første omgang anvendes til gade- og indendørs belysning, senere blev den også brugt i husholdninger (fra 1870'erne) og til motorbrug (fra 1880'erne).

Rygtet om gassens fortræffelig-heder spredte sig til resten af landet

– i første omgang til Odense, hvor det første privatdrevne gasværk blev indviet i 1853. Værket var etableret af det til formålet dannede Danske Gas-kompagni med udgangspunkt i engelsk kapital og knowhow. Allerede året efter, i 1854, blev der anlagt værker i Aalborg, Randers og Helsingør.

Ligeledes i 1854 blev det besluttet at bygge Københavns første gasværk, og hér kommer polytekniker Howitz ind i billedet. Georg Howitz (1821-1900), som var ansat som Inspektionsassistent ved Københavns vandvæsen, avancerede nemlig til også at skulle kontrollere det engelske firmas arbejde i forbindelse med etableringen og blev derfor sendt til England for at videre-uddanne sig.

Howitz' facadetegning af Kolding Gasværk.

Hjemme igen udarbejdede han sammen med stadsingeniør L.A. Colding planerne for Vestre Gasværk. Så da København i 1856 efter lange diskussioner omsider besluttede sig for selv at ville anlægge og drive byens gasværk, for bl.a. at sikre kommunen et eventuelt overskud af værkets drift, blev Howitz selvfølgelig bestyrer af værket.

Med etableringen af gasværket i København blev det samtidig lettere for kommunerne rundt om i landet selv at etablere gasværker, da de ikke lænere var så afhængige af Det Danske Gaskompagnis ekspertise, men i stedet kunne gøre brug af de københavnske gasværksingeniørers viden på området.

I løbet af de næste 10-15 år blev der således bygget 38 kommunale gas-

værker rundt om i landet, og Howitz var med til at etablere de 17. Som eksempel kan nævnes Nakskov Kommunes gasværk, som blev det førende gasværk i Danmark mht. til innovationer og prispolitik, og Kolding, som fulgte Nakskovs eksempel.

Howitz var førende fagmand inden for sit felt i disse år. Han blev beskrevet som en ingeniør med 'store Evner, rastløs Energi og aldrig svigtende Interesse', der forventede det samme hos andre, og var imod 'al Halvhed og Lunkenhed'.

I anledning af hans død i 1900 skrev Ingeniøren bl.a., at Howitz havde bestyret Vestre Gasværk 'med fremragende Dygtighed (...) idet han havde den lykkelige Evne aldrig at stagnere, men stadig bevare sit frie Syn på

! TEKNOLOGIHISTORIE DTU

tager vare på DTU's kulturarv og sikrer bevaringsværdige genstande og arkivalier for eftertiden. Læs mere på www.historie.dtu.dk

Udviklingen og lempe sig efter de krav, som Tiden medførte.'

Han foretog talrige undersøgelser og forsøg, som blev publiceret i fagskrifter, indførte forbedringer i driften, som f.eks. anvendelsen af myremalm til gasrensning i stedet for den væsentligt dyrere kalk, og han introducerede en 'for Tiden meget ukendt' regelmæssig laboratoriekontrol af værkets råvarer og produkter.

Det hører med til historien, at han også anlagde den første danske cementfabrik efter forsøg med anvendelse af bornholmske kalksten. Han medvirkede også ved etableringen af et kryolitselskab og ved etableringen af et bornholmsk kaolinselskab, som udviklede sig til 'en betydelig Eksportforretning'.

I løbet af 1920'erne og 30'erne begyndte gassen så småt at blive trængt af elektriciteten. Man forsøgte sig med effektivisering af gasværkernes produktion og lygter, men de stadig stigende lønninger op gennem 1950'erne gjorde det svært for gasværkerne at være konkurrencedygtige. Gasbelysning krævede langt flere mandetimer til vedligeholdelse end de eldrevne lamper. Til sidst gjorde billig olie fra Mellemosten det af med byernes gaslys, og gasværkerne blev nedlagt fra 1955 og frem. <

KILDER: HENRIK HARNOW, DEN DANSKE INGENIØRS HISTORIE, 1850-1920
K. G. ASTRUP OG H. FREDERIKSEN, KOLDING GASVÆRK
DANSK BIOGRAFISK LEKSIKON 1980
INGENIØREN, 13/10 1900, S. 305
HANNE THOMSEN, FRA GAS TIL EL - GAS I KOLDING 1861-2005
GASMUSSET.DK, FRA BYGAS TIL NATURGAS